

Društveni kontekst u kriminalističkim romanima Pavla Pavličića

Mohorić, Martina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:716853>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Martina Mohorić

Društveni kontekst u kriminalističkim romanima

Pavla Pavličića

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2020.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Martina Mohorić
Matični broj: 2604994375040

Društveni kontekst u kriminalističkim romanima

Pavla Pavličića

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: doc. dr. sc. Mario Kolar

Rijeka, lipanj 2020

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova *Društveni kontekst u kriminalističkim romanima Pavla Pavličića* izradila samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Maria Kolara.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica

Martina Mohorić

Potpis

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Hrvatska književnost dvijetisućitih godina	2
3. Kriminalistički roman.....	5
3.1. Društveni kontekst u kriminalističkim romanima	12
4. Analiza kriminalističkih romana Pavla Pavličića	15
4.1. <i>Mrtva voda</i> (2003)	16
4.1.1. Sadržaj djela	16
4.1.2. Društveni kontekst.....	19
4.2. <i>Zmijska serenada</i> (2005)	23
4.2.1. Sadržaj djela	23
4.2.2. Društveni kontekst.....	25
4.3. <i>Krvna veza</i> (2014).....	30
4.3.1. Sadržaj djela	30
4.3.2. Društveni kontekst.....	32
5. Zaključak	38
6. Popis literature.....	40
7. Sažetak i ključne riječi	42
8. Naslov i ključne riječi (na engleskom jeziku).....	43

1. Uvod

Pavao Pavličić jedan je od najistaknutijih hrvatskih književnika. U književnosti se javio s naraštajem hrvatskih borgesovaca ili fantastičara (*Lađa od vode*, *Vilinski vatrogasci*). No, već u svojoj trećoj knjizi (*Dobri duh Zagreba*), napustio je model kojim se predstavljao do tada te je pokazao zanimanje za kriminalistički žanr. Udaljio se od svjetske tradicije u nekim svojim pogledima te je zadržao specifičan stil pisanja kriminalističkoga romana. U radu se analizira društveni kontekst iz triju Pavličićevih kriminalističkih romana, *Mrtva voda* (2003), *Zmijaska serenada* (2005) i *Krvna veza* (2014), koji pripadaju Pavličićevu ciklusu krimića o Ivi Remetinu.

Na početku rada predstavljena je književnost dvijetisućitih godina, kada su objavljeni spominjani romani, a zatim se donosi teorijsko određenje kriminalističkog romana uz neke njegove glavne značajke, a spominje se i poetika te fabulativno-kompozicijska razina kriminalističkoga žanra. Kasnije se detaljno iznose sadržaji te analiza društvenog konteksta u spominjanim romanima. Društvena stvarnost i književnost uvijek su bili u složenom odnosu što je osobito važno za temu ovoga rada.

Pavličić u svoje krimiće vješto integrira suvremenu zbilju i svakodnevicu te je društveni kontekst doveden u vezu s mjestom u kojem je počinjen zločin, istragom i likovima. Pavličić na vrlo zagonetan način kroz razne intrige dovodi čitatelja do počinitelja ubojstva i upravo je to ono što ga čini vrlo važnim predstavnikom hrvatskoga kriminalističkog romana.

2. Hrvatska književnost dvijetisućitih godina

O hrvatskoj književnosti dvijetisućitih godina još uvijek ne postoji sveobuhvatan književnopovijesni pregled, no o pojedinim njezinim aspektima pisali su prije svih Krešimir Bagić i Jasna Pogačnik. Tako u svojem pregledu „nultih“ godina hrvatske književnosti, kako naziva dvijetisućite, Bagić (2016: 132-161) kao najvažnije kontekstualne okvire navodi ponajprije hrvatsko tržište knjiga koje je tada odjednom živnulo zahvaljujući državnoj potpori nakladnicima. Trgovina je zavladała i svijetom literature i knjige su se mogle pronaći u knjižarama, na kioscima, u trgovačkim centrima. Upravo u dvijetisućitim godinama prema podacima Sindikata grafičke i nakladničke djelatnosti tiskano je oko 8.200 naslova (Bagić 2016: 142). Preveden je i velik broj značajnih djela suvremenih svjetskih pisaca. Upravo na taj način hrvatska književna javnost u dvijetisućitim je godinama imala priliku upoznati mnoge značajne suvremene svjetske pisce poput Paula Austera, Nicka Hornbya, Orhana Pamuka, Elfride Jelinek i mnogih drugih (Bagić 2016: 142). Djela navedenih autora tematski se kreću između povijesti Srednje Europe i Orijenta te nogometa, popularne kulture ili identiteta čovjeka u velikim kapitalističkim sustavima. Njihova se djela mogu karakterizirati kao modernistička, eksperimentalna, postmodernistička, neorealistička, popkulturalna itd., čime su uvelike utjecali na hrvatsku književnu scenu.

Prema Bagiću, upravo su dvijetisućite godine i razdoblje dominacije romana. Uz dotadašnje romanopisce, poput najproduktivnijih Pavličića, Ivana Aralice te Gorana Tribusona, romane su počeli objavljivati i dotadašnji pjesnici poput Ivice Prtenjače, Lucije Stamać, Dražena Katunarića i mnogih drugih. U drugoj polovici desetljeća počinju se javljati i novi autori i novi modeli pa se u korpus najnovijeg hrvatskog romana upisuju humoristični romani, trileri, krimići, obiteljske kronike, fantastični romani, utopijski i distopijski romani, ljubavni romani, vesterni, bajke i dr. Knjižare su se sve više počele opreмати

raznim književnim vrstama. Romani su istaknuti na policama i u izlozima, dok se zbirke priča rijetko nalaze u izlozima, a neke određene pjesničke knjige nalaze se samo u najboljim opremljenim knjižarama. Bagić izdvaja mišljenje Deana Dude da je roman u Hrvatskoj uspostavilo potrošačko društvo „kao popularan žanr koji se piše, objavljuje, tiska, čita i zagovara gotovo kao prijeko potrebno obilježje životnog stila“, da je njegova publika srednja klasa „jer to je uvelike njezin žanr, odnosno tekst za slobodno vrijeme i životni odmor“ (Bagić 2016: 143).

Kao temeljne pojmove dvijetisućitih godina Bagić spominje: *stvarnost*, *FAK*, *medij i reklama*. Pojam *stvarnost* često koriste i pisci i kritičari. U drugoj polovici devedesetih upotrijebljen je pojam *stvarnosna proza*, a onda je analogijom izveden i naziv *stvarnosna poezija*. Pojam koji se ističe u književnosti dvijetisućitih je i *FAK*, skraćenica za Festival alternativne književnosti, odnosno projekt temeljen na autorskim čitanjima proze na mjestima na kojima se okupljaju mladi, poput klubova i kafića. Kasnije je *FAK* promijenio svoj naziv, pa više nije bio Festival alternativne književnosti, nego Festival A književnosti, čime sam sebe elitizira, odnosno prelazi iz alternativne u elitističku (suprotnu) fazu. Projekt su osmislili Nenad Rizvanović, Hrvoje Osvaldić i Borivoj Radaković, a važnu ulogu imao je i Kruno Lokotar. Održano je petnaestak festivalskih čitanja na kojima se čitala samo proza, i to ne ona starija od godinu dana. Festival je potaknuo nastanak nekih knjiga, poput zbornika priča *FAKat* ili dvojezičnog hrvatsko-engleskog izdanja *Hrvatske noći* u kojemu su tiskani svi tekstovi hrvatskih i britanskih pripovjedača koji su se održavali na *FAK*-u. Treći pojam koji se ističe u hrvatskoj književnosti u dvijetisućitim godinama je *medij* i to onaj digitalni koji omogućuje umjetnost koja povezuje autora i čitatelja. Blogerska književnost prvi je veliki fenomen elektroničke književnosti u Hrvatskoj. Glavna obilježja blogerske proze su otkrivanje autorove privatnosti, socijalna, politička i poetička aluzivnost, tematska usredotočenost na sadašnji trenutak te pisana stilizacija govornog

idioma. Četvrti pojam koji se ističe u dvijetisućitim godinama je *reklama* koja je poznata još od šezdesetih godina. *Izvor snova* knjiga je koju su napisali Dora Bilić i Tina Müller. Upravo ta knjiga može se čitati na razne načine, kao kritika reklamnoga diskurza, poput općepoznatih reklamnih poruka, ili kao zbirka ljubavne poezije (Bagić 2016: 146-160).

3. Kriminalistički roman

Antonio Juričić navodi kako je kriminalistički roman poznat još pod terminima *detektivski roman* i *roman detekcije* te da je to vrsta romana posvećena temi zločina. Zločin je najčešće ubojstvo, a u kriminalističkom romanu uz zločin obrađuje se i potraga za počiniteljem zločina. Kriminalistički roman formirao se u 19. st. na poetici Edgara Allana Poea, a prvi takav roman bio je *Ubojstvo u Rue Morgue*, objavljen 1841. godine. Poe je utjecao i na svoje suvremenike Émile Gaboriaua i Arthur Conan Doylea. Stoga, i oni su počeli pisati kriminalističke romane te obilježili drugu polovicu 19. st. (Visković 2009-2012: 408).

Milivoj Solar definira kriminalistički roman kao romaneskni žanr određen konvencionalnom tematikom razotkrivanja zločina, uglavnom tipiziranim likovima i kompozicijom koja se načelno razvija od zagonetke, preko istrage do rješenja. Početna je zagonetka vezana uz teški zločin, najčešće umorstvo, a istraga se provodi ispitivanjem svjedoka i osumnjičenih. Rješenje se sastoji u otkriću ubojice, odnosno počinitelju zločina. Popularnost je stekao u 20. st. zahvaljujući romanima Agathe Cristhie, Raymonda Chandlera i Georgesa Simeona (Solar 1995: 263).

Zatim, u 20. st. dolazi do konačnog formiranja žanra kada je još veći broj pisaca počeo pisati kriminalističke romane, poput Dashiell Hammetta, Raymond Chandlera, Patricie Highsmitha i dr.

Postoji nekoliko podjela kriminalističkog romana. Najčešća je na klasični (engleski) tip i tvrdi (američki) tip, dok druge podjele razlikuju trilere, realističke i fantastične kriminalističke romane (F. Fosca) ili pak romane sa zagonetkom, crne romane i romane napetosti (Tz. Todorov). (Visković 2009-2012: 408-409).

U hrvatskoj književnosti kriminalistički žanr pojavljuje se u 19. st. Marko Radojčić 1851. objavljuje *Ubojstvo u Bermonsdeyu* (Visković 2009-2012: 48).

Taj prvi hrvatski krimić *Ubojstvo u Bermondseyju* objavljen je u *Obćem zagrebačkom kolendaru za godinu 1851.* pod inicijalima „p.M.R.d.ć“, za koje se smatra da pripadaju Marku Radojčiću. Spomenuti autor u svome je krimiću ispričao priču na temelju autentičnog događaja, koji je pronašao u sudskoj kronici engleskih novina (Mandić 1985: 156-157). Od Radojčića do danas krimić se u hrvatskoj književnosti razvio kao priznati žanr, među ostalim zahvaljujući i jednom od najistaknutijih hrvatskih predstavnika tog žanra, Pavlu Pavličiću. Pavličićevi krimići dobili su gotovo ravnopravni tretman umjetničkoj književnosti, kao da ne pripadaju nečemu što je bilo proglašavano za trivijalnu književnost (Mandić 1985: 159).

Kronološki gledano, popularizaciji krimića u Hrvatskoj među prvima presudno je doprinijela Marija Jurić Zagorka, koja 1910. objavljuje roman *Kneginja iz Petrinjske ulice*. Neposredno poslije nje bilježimo još nekoliko pokušaja pisanja kriminalističkog žanra, poput kriminalističkoga romana *Mrtvačka kuća ili strahote u samotom mlinu*, Branka Ranimira te kriminalističke novele *Moderni Herostrat* koju je objavio virovitički list *Hrvat* 1912. god. Od tada do sredine 50-ih god. 20. st. nema kontinuiranoga pisanja krimića.

Među važnijim piscima krimića toga razdoblja valja spomenuti M. Nikolića, prvog hrvatskog pravog pisca krimića, koji je 1957. objavio *Prsten s ružom*, a nakon njega cijeli niz drugih krimića. U Nikolićevim kriminalističkim djelima dominira segment istrage nad ostalim segmentima poput potjere, prijetnje i akcije.

Kako bi se bolje razumio kontekst kriminalističkog žanra, 70-ih god. 20. st. tim se žanrom ozbiljnije počinje baviti i znanost o književnosti (Branimir Donat, Stanko Lasić, a kasnije i Milivoj Solar, Zdenko Škreb i Viktor Žmegač).

U drugoj polovici 70-ih pojavljuje se Pavličić zbirkom kriminalističkih priča *Dobri duh Zagreba* (1976) te romanom *Plava ruža* (1977). Uz Pavličića, važno je spomenuti ostale predstavnike toga razdoblja, poput Ljudevita Bauera, Nenada Brixya te Gorana Tribusona (Visković 2009-2012: 408-409).

Milivoj Solar smatra da Pavličić ne drži krimić prestižnim žanrom, ali ga ipak brani od uobičajenog svrstavanja u trivijalnu književnost. On, naime smatra kako krimić ne mora nužno zauzeti neko posebno mjesto među suvremenim književnim žanrovima, ali je inzistirao na strogom odvajanju krimića od šunda. Solar tvrdi da u tom smislu krimić doživljava svoj procvat u Hrvatskoj tek negdje oko šezdesetih godina prošlog stoljeća (Solar 2017: 92-93).

Što se tiče generacija koje su djelovale u hrvatskom krimiću, Antonio Juričić spominje Antuna Šoljana, Milana Nikolića, Ivana Raosa i Nenada Brixya kao prvu, a Pavličića, Tribusona i Bauera kao drugu generaciju hrvatskoga krimića (Juričić 2004: 70). U Pavličićevim romanima te onima njegovih suvremenika uglavnom je fokus na istrazi. Pavličić ponegdje kombinira i fantastički diskurs s kriminalističkim, Tribuson inzistira na sociokritičkom podtekstu, Brixy nastavlja s parodiranjem žanra, iako se okušava i u klasičnome kriminalističkome žanru, a Bauer dokazuje da je svladao sve žanrovske elemente. Ono što je zajedničko Pavličiću i njegovim suvremenicima jesu intertekstualna i intermedijalna poigravanja, a ono što najviše utječe na hrvatski kriminalistički žanr je društvo, a zločini o kojima se piše u romanima uglavnom implicitno ili eksplicitno upozoravaju na društvene anomalije, odnosno na razne društvene probleme. Stoga, već 90-ih godina 20. st. uz Pavličića i njegove suvremnike pojavljuju se i drugi autori, poput Jurice Pavičića, Irene Vrkljan, Ive Brešana i drugih, koji nastavljaju s afirmacijom kriminalističkoga žanra (Visković 2009-2012: 408-409).

Krešimir Nemeć pak navodi kako su značajan prilog novoj homogenizaciji čitateljske publike donijeli prije svih žanrovski romani Pavla Pavličića, Gorana Tribusona, Zvonimira Majdaka i Nevena Orhela (Nemeć 2003: 228).

Lana Molvareć uspoređuje hrvatski kriminalistički roman s europskim i američkim te kaže da se može zaključiti kako je naš krimić sličniji europskom zbog naglaska na društvenom kontekstu (Molvareć 2012: 482-483).

Kako je spomenuto, važno mjesto u profiliranju hrvatskog krimića zauzeo je Pavličić, koji je svojim krimićima dao pečat novine našoj književnosti. Iako još sedamdesetih nitko nije bio previše oduševljen ulaskom krimića u hrvatsku književnost, Pavličić je svojim kvalitetnim krimićima uspio pribaviti mu dostojno mjesto u književnom kontekstu. Ipak, mora se priznati, iako su vrlo dobri, Pavličićevi krimići nisu priznati poput onih inozemnih, a razlog je taj što u hrvatskoj književnosti nije razvijen agresivan jezik, kao što je i različit hrvatski mentalitet toga žanra. Kako se ljudi često susreću s lošim vijestima poput ubojstava, silovanja, raznovrsnih zločina, hrvatski krimić ne zadire duboko u takve teme na isti način kao i inozemni krimići. Odnosno, hrvatski krimić ne usuđuje se još uvijek baviti s najškakljivijom društvenom problematikom.

Što je Pavličić onda napravio? Pavličić je krimić lokalizirao tako da nije imao velikih zvijezda, spektakularnih zapleta ni trilerskih akcija. Za građu krimića ipak je uspio izvući nešto iz svakidašnjice u kojoj se mnogo toga skriva i koja postaje dobar potencijal za stvaranje priča. Pavličić kao da u bilo kojoj manifestaciji svakidašnjice pronalazi mogućnost za stvaranje krimića. Na svoj mudar način on vrlo vješto barata svakodnevnim događajima iz kojih uspijeva stvoriti dobre krimiće tako da dobro promotri svakodnevicu, a zatim sve to lijepo posloži, odnosno postavi i razmotri. Pavličić od najobičnije vijesti vješto plete kriminalnu mrežu iz koje na kraju kao jedini krivac izlazi pojedinac (Mandić 1985: 159-162).

Pavličić sam u svojoj knjizi *Sve što znam o krimiću* kaže da dobar krimić podsjeća na dobro organiziranu banku u kojoj postoji kolegij šefova koji imaju pristup u trezore gdje se čuva najveće blago (Pavličić 2008: 49). Trezor ima više brava, a svaki od članova ima ključ za po jednu bravu. Nitko ne može ući u trezor bez drugih, šefovi moraju biti skupa i paziti jedan na drugoga, a ako samo jedan uspije ući u trezor, to znači da je upravo on zločinac i izdajica ostalih i da se protiv njega nešto mora poduzeti. Kad se na početku dogodi zločin, stupa

istražitelj koji uglavnom razgovorom, odnosno istraživanjem zločina pokušava riješiti zločin i pronaći krivca. Razgovore vodi s onima koji su na bilo koji način upleteni u zločin ili su mu bili slučajni svjedoci. Ako istražitelj doznaje sve razgovarajući sa svjedocima, to bi značilo da svaki od njih skriva neki važan podatak, a gotovo svaki podatak važan je za istragu. Svaki novi trag vodi istragu u drugome smjeru. Važnu ulogu u krimićima igra i vrijeme jer je vrlo važno kojim će redom istražitelj doći do ključeva. Upravo zbog toga u mnogim se krimićima, fabula zasniva upravo na redosljedu podataka, odnosno na redosljedu kojim se određeni podaci otkrivaju. Naravno, uvijek postoji onaj tko posjeduje sve ključeve, a to je svakako ubojica koji uspijeva prevariti gotovo sve dok ga istražitelj ne otkrije. Situacija u krimiću djeluje vrlo komplicirano i zapletano, ali zapravo je istina prisutna već od samoga početka jer svaki od upletenih likova posjeduje jedan njezin dio. Među svjedocima uvijek se nalazi i ubojica i istražitelj to zna, a upravo je to ono što krimić čini napetim i zanimljivim.

Nadalje, razvoj radnje posljedica je razvoja znanja, istražiteljeveg i čitateljevog. Na taj način razvoj radnje teče kao razvoj znanja o tome tko što zna. Ono što je najvažnije, a dobar krimić to mora sadržavati, je dobar ubojica. Upravo je ubojica onaj od kojega sve počinje. Ako je dobar ubojica, onda je i zaplet još bolji. Dobrog ubojicu dobrim čini njegovo djelovanje u priči. Pavličić tvrdi da se može zamisliti i klasifikacija romana s obzirom na tip ubojice u njima (Pavličić 2008: 49-75). Prvi tip ubojice naziva racionalnim, a to je onaj kojega motivira neka korist, svoj čin planira hladno, ali uvijek se vodi racionalnim, objektivnim razmišljanjem i logikom, ima mnogo strpljenja i dobar je psiholog. Korist kojoj teži obično je materijalna, a istražitelj ga može pobijediti jedino tako da bude hladniji i racionalniji od njega. Drugi tip ubojice je emocionalni, a njegov motiv je udovoljenje nekoj strasti, a ono što mu daje snagu su osjećaji. Istražitelj ga može pobijediti ako se uživi u njihove emocije. U treću skupinu pripadaju ubojice koji su kombinacija prvog i drugog tipa, racionalni i

emocionalni. Oni uvijek teže nekoj koristi i vode ih vrlo snažne emocije. Ovdje se uglavnom radi o luđacima. U romanima u kojima se nalazi ovakav tip ubojice, odnosno kombinacija obaju tipova, često nema istražitelja koji bi mogao sve objasniti, a ponekad nema ni zločina. Kada i svega toga ipak ima, istražitelj nije glas razuma, već glas nekog drugog ludila, a čitatelj je prisiljen upravo na neko ludilo koje čak čitajući otkriva i u sebi. Prema Pavličiću, može se zaključiti kako dobrog ubojicu čini dobrim identifikacija čitatelja s njime, a upravo je o identifikaciji uvijek zapravo riječ. Ubojica pokazuje čitateljima kako su mogli postupati u nekim situacijama svoga života dok istražitelj pokazuje kakvi su mogli postati i time se na kraju može zaključiti kako se čitatelji identificiraju i s ubojicom i s istražiteljem. U dobrom krimiću važno je tko i zašto čini zločin i to je ono što čini dobrog ubojicu.

Prema Pavličiću, važniju ulogu od ubojice igra detektiv, istražitelj koji mora saznati tko je počinio zločin i zašto, a da bi to saznao mora otpetljati mrežu (Pavličić 2008: 49-75). Osobine koje krasi junaka krimića – istražitelja – su snaga i pamet, i dok god istražitelj ima snagu da se bori protiv onih koji nastoje da ih ometu u istrazi, a pamet da bi odgonetnuli zagonetku koja je postavljena zločinom, on postaje pravi junak krimića. Neki od takvih junaka su svakako Sherlock Holmes i Hercule Poirot koji se ističu osobinom pameti, dok se Mike Hammer ističe svojom snagom. Pavličić tvrdi da to dolazi od toga što je krimić kao žanr nastao iz fascinacije znanosti, logikom i egzaktnim razmišljanjem pa su zato prvi detektivi morali biti znanstvenici i logičari. Kasnije, zbog razvoja žanra, a i društva, postajala je zanimljivija akcija pa su zato istražitelji dobivali snagu koja im je neophodna kako bi stupili u akciju (Pavličić 2008: 49-75).

Prema Viktoru Žmegaču, ključ za spoznaju svijeta, u ovome slučaju kriminalističkog slučaja, detektivi ne nalaze u metafizici ili mitu, već u stvarnom iskustvu i u racionalnoj analizi činjenica. Detektivu gotovo do samoga kraja ubojica ostaje nepoznat (Žmegač 1976: 184-187).

Krivac je obično vrlo osamljena osoba, i to ne samo zato što ga progone, što mu nitko ne pomaže, nego i zato što je jedini krivac u cijelom romanu pa ga kao takvog društvo odbacuje.

Strategija *romana detekcije* zahtijeva već na samome početku raspored uloga. Time je osiguran indifiretan odnos čitatelja prema žrtvi zločina koja nije blijeda samo zbog gubitka krvi, već mora biti i beskrvna kao književna figura. Žmegač smatra da je žrtva svoju ulogu uspješno odigrala ako stavi mehanizam istrage u pogon, a zatim može iščeznuti ostajući u čitateljevoj svijesti kao posve apstraktan faktor. Vrlo važna stavka jest i biranje žrtve, odnosno da žrtva ne bude dijete jer time čitatelj postaje previše emocionalan (Žmegač 1976: 193-194). A ubojstvo, čin ubojstva pojedinačna je i intimna stvar krivca zbog koje postaje osamljen. Krivac, ubojica krši pravilo da ne smije ubijati te u kršenju toga pravila ima nešto za što nije svatko sposoban, nešto izuzetno čime zapravo postaje neka vrsta romantičnog heroja s demonskim karakteristikama. Stoga, nije čudna podudarnost da se pojava krimića veže uz romantizam te uz E.A. Poea koji je napisao neke od prvih krimića (Pavličić 2008: 49-75).

Stanko Lasić kriminalistički roman dijeli na četiri važna kompozicijska bloka: (1) oblik istrage, (2) oblik potjere, (3) oblik prijetnje te (4) oblik akcije (Lasić 1973: 66). Važan element kriminalističkog romana svakako je pravedna kazna koja dostiže krivca, kazna u kojoj se životna i društvena koncepcija pisca najadekvatnije izražava. A pravedna kazna ona je u kojoj krivac biva kažnjen u skladu s normama društva, organizacije ili sekte u okviru koje se radnja romana događa. To su romani koji potvrđuju sustav vrijednosti da zločin treba biti kažnjen te ne dovode u pitanje društveni sustav u kojem aktanti djeluju. Društvo bez sustava vrijednosti ne može stvoriti kriminalistički roman. Kontrast pravednoj kazni je trijumf zla kada krivac pobjeđuje, ne biva kažnjen za svoj zločin što se vrlo rijetko događa u kriminalističkim romanima. Između pravedne kazne i trijumfa zla nalaze se brojne mogućnosti koje omogućuju da se otkrije dvostruki sustav vrijednosti: društvene vrijednosti s jedne strane i humanističke

vrijednosti s druge strane. Postoji više kriminalističkih romana koji nisu u skladu s društvenim zakonima. Time većina pisaca ne negira društvene zakone, ali izlaže da oni ne iscrpljuju pravdu, da pravda može biti nepravda, a neprimjenjivanje pravde, pravda. Postoje i slučajevi nekažanjavanja krivca koji su mnogo češći u kriminalističkim romanima nego što su to primjene kazne na nevina čovjeka (Lasić 1973: 121-125).

3.1. Društveni kontekst u kriminalističkim romanima

Prema Pavličiću, kriminalistički roman prikazuje društvo u kojem se pojavljuje zločin. Zločin gotovo uvijek biva kažnjen i na taj način pobjeđuje dobro. Zločin se, naime, događa u mirnim sredinama te prikazuje kako vrlo lako može zagospodariti svijetom. Krimiće prikazuje nasilje koje se događa u društvu, ali na kraju uvijek dolazi do rješenja toga nasilja. Nasilje biva prevladano i pobijeđeno (Pavličić 2008: 18-19).

Prema Cvjetku Milanji (1996), književopovijesna činjenica je da je u hrvatskoj književnoj tradiciji kriminalistički roman imao svoju prethodnicu, kao što su npr. romani Branka Belana, *Biografija utopljenice* te *Obrasci mržnje* objavljeni 60-ih godina, za koje se ne može reći kako radnju smještaju određenu društvenu sredinu, ali ti se romani razlikuju od Pavličićevih. On, naime, logiku žanra nadopunjuje elementima fantastičkoga modela te tipičnim postmodernističkim poigravanjem – figurama – književnoga zanata (Milanja 1996: 184). Igor Mandić u *Principima krimića* tvrdi:

„Dok drugi oklijevaju, posla se prihvatio jedan profesor književnosti, naime P. Pavličić: dobili smo tako profesora koji piše krimiće, dakle akademskog građanina koji uvažava trivijalnu prozu, *ubojicu* s akademskim likom! Kažem *ubojicu*, jer se u Pavličićevim krimićima zaista gine, ljudi gube glave bez pardona, ali sve je to tako jednostavno i prozaično, kao da smo nešto slično pročitali jučer u novinama. Jer kad

govorim o crnim kronikama, nije slučajno što ističem samo novine: naime, naš kriminal očito ili još nije toliko važan da bi se za njega zainteresirali ostali masovni mediji (radio i televizija), ili su oni još rezervirani prema kriminalu kao društvenoj činjenici, nesigurni ne bi li ga suviše *popularizirali* kad bi o njemu govorili. Stoga, se i naše najveće kriminalne afere – recimo milijunske pronevjere društvenoga novca – ne pojavljuju ni na televizijskim ekranima, ni u radio-vijestima, možda zato da se pučanstvo ne bi suviše *uznemirilo*“ (Mandić 1985: 165).

Jedan od najčešćih društvenih problema bio je kriminal koji se javljao kao masovna pojava. Što je društvo više bilo složenije i organiziranije, kriminal je na lakši način pronalazio način da prodre u takvo društvo. Iako, nijedno društvo nije bilo niti postalo do dana današnjega imuno na kriminal (Mandić 1985: 165).

Pavličić tvrdi kako je činjenica da pisci krimića u svojim djelima iznose ono što vide, ono što ih okružuje, a to je društvo i poroci društva koji su dobri temelji za stvaranje kriminalističkih romana (Pavličić 2008: 123). Krimiće se bavi zločinom kao pojedinačnim slučajem, a ne kao tipičnom društvenom pojavom te razvija priču kao zagonetku. Sve što krimić kaže o društvu, stoji u funkciji tog njegovoga osnovnog stava. Kada krimić prikazuje socijalne razlike, on to čini zato da bi krug sumnjivaca bio što šarolikiji. Kada razobličuje društvene odnose, to je zato da bi se bolje zakomplicirala priča. Čak i kada primjerice izravno pripovijeda o korumpiranim političarima i o utjecaju raznih moćnika na tisak i na policiju, to čini zato da istražitelju otežao posao i da bi na kraju njegov uspjeh bio veći (Pavličić 2008: 123).

Antonio Juričić tvrdi kako je jedno od obilježja društvene zbilje koje dolazi do izražaja u krimiću, kronotop unutar kojega se radnja zbiva (Juričić 2010: 95-96). U hrvatskoj kriminalističkoj prozi gradovi imaju vrlo važnu ulogu, ali ne samo denotativnu, već i tekstualnu jer uspostavljaju nužnu vezu s društvenom realnošću u smislu socijalne orijentacije ili ispunjavaju svoju ulogu u strogo zadanoj shemi kriminalističkoga žanra. Vidljiva je težnja za društvenom prepoznatljivošću, reprezentativnošću, uklopljenošću u određeno

društvo kojem pripadaju i to upravo onoliko koliko je potrebno kako bi završila potraga za počiniteljem zločina (Molavarec 2011: 35). Upravo na taj način Pavličić piše svoje krimiće. On uvijek detaljno predstavlja grad s brojnim detaljnim opisima ulica, ali i ljudi kako bismo mi kao čitatelji dobili potpunu sliku društva u tome gradu.

Zločini su uvijek motivirani osobnim razlozima koji su povezani s društvenim problemima. Na taj način Pavličić se dotiče privatnih života likova u romanu koje redovito povezuje s hrvatskom svakidašnjicom te kroz počinjene zločine i istragu prikazuje realnu sliku hrvatskoga društva.

4. Analiza kriminalističkih romana Pavla Pavličića

Analizirani Pavličićevi kriminalistički roman *Mrtva voda*, *Zmijska serenada* te *Krvna veza* pripadaju ciklusu krimića o Ivi Remetinu. Prema Josipi Kvasina (2016), Pavličićev ciklus o tom uredniku crne kronike započet je 1980. romanom *Press*, a posljednji roman iz toga ciklusa objavljen je 2019. pod naslovom *Štićena osoba*. U razdoblju od gotovo četrdeset godina Pavličić je objavio dvadeseteak krimića s istim glavnim likovima (Kvasina 2016). Stalno prisutan lik u njegovim krimića je spomenuti Ivo Remetin, a gotovo svaki od tih krimića povezan je sa suvremenošću. Remetin je glavna vodilja, glavni istražitelj u gotovo svakom počinjenom zločinu. Bez njega istraga nikako ne bi bila ista. Prema Mariu Kolaru (2020), uz to što je vješt detektiv, Remetin je i običan građanin, obiteljski čovjek koji živi sasvim uobičajenim životom sa svojom suprugom, a često se spominju i njegov sin i snaha, te pogotovo unuk, s kojim voli provoditi vrijeme. S obzirom na to da Remetin često pripali koju cigaru, popije čašicu alkohola i slično lako se može reći da je Ivo Remetin pomalo atipičan detektiv (Kolar 2020). Remetin ustvari i nije detektiv u pravom smislu riječi, on je zagrebački novinar, točnije urednik crne kronike u jednim dnevnim novinama. Uz njega u brojnim romanima pojavljuje se i njegov duhoviti pomoćnik, Luka (Lujo) Katić, i okretni inspektor Vlado Šoštar, koji tvore prepoznatljivi inventar žanrovske aritektonike Pavličićevih krimića (Sabljić 2016).

Novost u analiziranim krimićima je svakako mjesto radnje. Pavličić gotovo uvijek za mjesto radnje odabire hrvatsku metropolu, Zagreb, ali u romanu *Mrtva voda* glavni topos nalazi se u Dalmaciji. Iako, i za to je Pavličić imao dobre razloge jer tema romana zahtijeva takvo mjesto odabira. U analiziranim romanima prikazuje se svakidašnjica društva, odnosno sve ono čime je društvo okruženo. Pavličić uz počinjene zločine vjerno prikazuje sliku društva te sve one probleme koji se dotiču društva. Svaki od romana dotiče se

različitih društvenih problema, a ponekad i sličnih. Primjerice, u romanu *Mrtva voda* jedan od istaknutijih društvenih problema je manipulacija zemljištem na otoku te vladanje lokalnih moćnika. U romanu *Zmijska serenada* temeljni problem je tjelesni nemoral, nepoštivanje značaja braka i obitelji, odnosno bračna nevjera, ali pojavljuju se i drugi problemi poput kamatarenja, koje kao društveni problem dominira i u romanu *Krvna veza*. Kamatarenje je izraz koji podrazumijeva davanje ilegalnih zajmova uz visoke kamate, a kamate su svote koje se plaćaju na pozajmljen ili uloženi novac (Anić 1991: 250). Svi ti društveni problemi dio su svakidašnjice. Društvo je redovito okruženo takvim problemima i oni nisu više nešto strano, već bi se moglo zaključiti kako su to problemi koji vladaju društvom i sasvim je normalno da postoje. Uz te društvene probleme u sva tri romana, prikazuje i neke druge koji se događaju u obiteljskim situacijama, poput razvoda, varanja u braku, alkoholizma, bolesti u obitelji... Sve su to društvene situacije koje utječu na društvenu stvarnost, a Pavličić tijekom opisa počinjenih zločina i istrage, društvene probleme vrlo vješto uklapa u roman te su upravo ti problemi uglavnom uzrok za počinjene zločine. Počinitelji zločina uglavnom su sasvim obični, mirni ljudi, poput Kanjca u romanu *Mrtva voda*, Zlatana, mladoga dečka od samo sedamnaest godina u romanu *Zmijska serenada* te tajnice Snježane u romanu *Krvna veza*.

4.1. *Mrtva voda* (2003)

4.1.1. Sadržaj djela

Radnju ovoga kriminalističkog romana Pavličić smješta u okolicu Splita, na otočić Serafin. Remetin ide na ljetovanje sa svojom ženom kod gospođe File Bačić gdje odlaze svake godine. S njom živi njen nećak, Nikša koji je također jedan od glavnijih likova. Na ljetovanju susreće Dorotića, režisera, profesora Žigrovića i Valneu, likove koji se spominju tijekom gotovo cijeloga romana. Prvi zločin koji se događa u romanu je pljačka blagajne u Supvalu. Blagajnu su

opljačkali neprofesionalci. Ukradeno je deset tisuća eura, ali i dokumenti koji se tiču Vicka Grgasa koji se bavio financijskim muljažama. Remetin sumnja da je provaljeno upravo zbog tih dokumenata. Grgas je Remetinu rekao da na naljepnici dokumenata piše MRTVA VODA. Kasnije se saznaje simbolika naziva ovoga dokumenta. Do tada, profesor Žigrović pronalazi arheološko otkriće u Serafinu na Grgasovoj zemlji, iako su njih dvojica prije bili ljuti protivnici. Kasnije, Remetin sa ženom susretne Vicenca Mladinića, otočkog travara, slikara i pjesnika. Upravo od njega saznaje simboliku dokumenata MRTVA VODA. Mladinić im govori:

„- To van je jedan stari libar o nekin običajima ovdje na Serafinu. – I o starin nazivima mista i zemalja... Evo, tu stoji. Ono što se sad zove Lokva, nekada se zvalo Mrtva voda, i tako je bilo zapisano u zemljišnim knjigama. Ali to se davno zaboravilo. Ovdje kaže da predaja tako tvrdi, a ovi libar je iz 1926“ (Pavličić 2003: 39).

Kasnije se događa drugi zločin, ubojstvo profesora Žigrovića. Pronalaze ga Fabijan, Valnea i Dorotić. Profesor je ubijen oštricom koja mu je bila zabijena ravno u lice i izašla je na drugu stranu. Policajac Antiša zamijeti ključ u bravi, odnosno zaključana vrata iznutra. Remetin smatra kako Žigrović nije ubijen zbog pljačke, već zbog svojega arheološkoga otkrića na Grgasovoj zemlji. Remetin sumnja na Zdravka Dorotića jer je upravo on doveo Žigrovića na otok. Raspituje se koga je Žigrović poznavao na otoku i Dorotić mu kaže da je već osamdesetih godina kopao na otoku te da je poznavao njega i Grgasa te da je moguće da je poznavao još nekoga. Zatim, spominje se zemlja Vicka Grgasa na kojoj radi Kanjac koji također tu zemlju smatra svojom jer je on obrađuje, reže masline, brine se o njoj. Remetin je još prije ispričao sve svojoj ženi o zločinima te se i ona raspitivala. Tako je iz Filinog starog albuma iskopala fotografiju na kojoj je od tri mladića prepoznala dvojicu. Jednoga nije poznavala. Pokazala je Remetinu. Na fotografiji su sigurno bili Žigrović i Grgas, ali nisu znali tko je

treća osoba. Slika je bila iz sedamdesetih godina. Remetin, kao i uvijek, telefonski traži Lukinu pomoć, da istraži profesora Žigrovića. U međuvremenu, Grgas dolazi do Remetina i kaže mu da je na svome pragu pronašao vrećicu punu novca. Vraćen mu je ukraden novac. Time zaključuju da je pljačka izvedena zbog dokumenata. Remetin saznaje detaljnije odnos između Grgasa i Žigrovića. Grgas mu priznaje da je poznao Žigrovića otprije, iz doba studija te da su se često družili i odjednom prekinuli svoj odnos jer je Grgas otišao u zatvor, a Žigrović odselio u Kanadu. Bez obzira na to, dopustio mu je kopanje na njegovoj zemlji i kaže „da bi svakome to dopustio jer da mu nije važna zemlja, a važna mu je povijest otoka“ (Pavličić 2003: 82).

Jedan od likova koji se spominje, a odigrava ne manje važnu ulogu, je šjor Gušte koji okuplja mlade ljude u politiku, a time i Filinog nećaka Nikšu. Tadinac je vrećicu ukradenoga novca dao na analizu i saznao da otisak s vrećice pripada Nikši. Remetin se nađe s njime i Nikša mu prizna da ga je na pljačku dokumenata nagovorio šjor Gušte, ali nijedan od njih nije mogao znati da će se situacija tako odviti. Remetin mu odluči pomoći i prikriti ga. Zatim, Luka nazove Remetina te mu objasni vezu između Žigrovića i Grgasa. Kaže mu da su njih dvojica bili angažirani u studentskim gibanjima sedamdeset i prve. Jedni su bili orijentirani malo više hrvatski, a drugi jugoslavenski, a zatim su se počeli i hapsiti te im se i sudilo. I na taj način su se Grgas i Žigrović razdvojili. Žigrović je svjedočio protiv Grgasa i Grgas je završio u zatvoru.

Zatim, događa se i treći zločin, ubojstvo Grgasa. Ubijen u je u svojoj kući, kuća je bila zaključana iznutra. Proboden je nožem ravno u srce. Remetin se sjeti Kanjca koji živi na Grgasovoj zemlji te ga odluči provjeriti jer smatra da je on sumnjivac. Saznaje da mu je ime Mate Vučemilo, ali Luka saznaje kako se ne spominje nijedan Mate Vučemilo, već Zvonko, a upravo je Zvonko također bio svjedok protiv Grgasa, a zatim se naselio na njegovoj zemlji. Kanjcu je pravo ime bilo Zvonko Vučemilo. Kanjac je zapravo imao grižnju savjesti zbog svjedočenja protiv Grgasa i upravo je zbog toga odlučio pomagati Grgasovoj

majci, brinuti se o zemlji, a zatim je Žigrović počeo kopati na zemlji. Grgas je zapravo bio prepoznao Žigrovića i iako su bili ljuti protivnici, ali i neprijatelji, dopustio mu je kopanje na svojoj zemlji i to je ono što je ljutilo Kanjca. Naposljetku, Kanjac biva pronađen mrtav. Remetin ustanovi kako se radi o samoubojstvu, iako nije bio potpuno uvjeren u to. Već je prije primijetio kako je Kanjac jako dobar u izradi naprava tj. izuma jer je gospođi Fili napravio uređaj za izvlačenje vode iz gustirne, a Šjoru Guštu patentno sidro. Remetin se dosjeti provjeriti krov Kanjčeve kuće te otkrije da se ispod crijepova krova skriva budilica namještena na određeno vrijeme. Kanjac je namjestio svoje ubojstvo. Remetin zaključuje kako je „Kanjac počinio zločine jer mu se sad sva patnja počela činiti uzaludnom, i Grgasova i njegova i vlastita. Njegova vlastita patnja činila mu se nepravедna, a za Grgasa mu se činilo da nije dostojan vlastite patnje. Kanjac misli da se životu, cijelom životu, jednim jedinim činom može dati nekakav smisao. Zato ga valjda ljudi smatraju ludim. Zaključavao je sobe nakon ubojstava jer je smatrao da je svatko zatvoren u svojoj vlastitoj sudbini. I u životu i u smrti“ (Pavličić 2003: 207).

4.1.2. Društveni kontekst

Društvene teme, odnosno društveni kontekst nezaobilazan su dio čovjekove svakodnevnice pa tako i u književnosti. U romanu *Mrtva voda* Pavličić se dotiče svakodnevnice u društvu te problema kojih se ona sama dotiče. Ponajprije se valja dotaknuti odnosa selo– grad. Mjesto u koje je smještena radnja igra veliku ulogu zato što njime Pavličić već na samome početku daje pregledniju sliku romana, a zatim i svojim detaljnim opisima mjesta radnje, kao i samih likova. Radnja ovoga romana smještena je na otoku Serafinu, odnosno selu po kojem je i otok dobio ime. Ljudi na selu žive drugačijim životom, nego li oni u gradu. Žive od poljoprivrede i turizma.

Pavličić uvijek vrlo detaljno opisuje okolicu i mjesta kojima se kreće pa je tako primijetio da je „Serafin moglo nekada biti glavno mjesto jer je imalo veliku crkvu i nalazilo se u blizini polja, ali da je onda pomalo odumrlo te da se to moralo dogoditi u ono doba kada je napuštena poljoprivredna proizvodnja, kad se krenulo u gradove i kad se pojavio turizam“ (Pavličić 2003: 26). Rasprave oko zemljišta te njihovih nasljedstva dovodila su gotovo uvijek do svađa između vlasnika. Zbog zemlje svađa je uvijek bilo i uvijek će biti. Upravo u ovome romanu, jedan od temeljnih društvenih problema su lokalni moćnici i manipulacija zemljištem na otoku.

Stanko Lasić u *Poetici kriminalističkoga romana*, kao što je već prije spomenuto, dijeli kriminalistički roman na četiri oblika: oblik istrage, oblik potjere, oblik prijetnje te na oblik akcije. Radnja započinje zagonetno s pljačkom blagajne, dokumentima pod nazivom *Mrtva voda* kako i glasi sam naslov romana. Simbolika toga imena odnosi se na ime zemlje koja se sad naziva Lokva. Ta zemlja izazvala je mnoge svađe, ali i zločine. Svađe su počele zbog toga što je zemlja imala više vlasnika koji se nisu mogli dogovoriti što zapravo žele učiniti s njom. Neki od njih željeli su plastenik, a neki lječilište. Željeli su napraviti „sanatorij jer se govorilo kako je to blato ljekovito te da bi bilo dobro da zemlja postane lječilište, ali da je blato malo i radioaktivno pa jedna mjerenja pokažu jaču radijaciju, a druga manju i sad ne znaju što učiniti“ (Pavličić 2003: 90).

Prvi oblik ili oblik istrage je zločin počinjene pljačke zbog dokumenata, a zatim su počinjena ostala dva zločina, ubojstva. Zločinac je većinom osoba koja je osamljena, drži se po strani, upravo zbog toga što društvo odbacuje njegov čin, a odbacivanjem samoga čina odbacuje i njega samoga. Ubojičin najveći motiv većinom je novac, ali i strast, osveta, nepravda... Počinjena je pljačka, a zatim i dva ubojstva, jedno samoubojstvo, ali ne znamo tko je počinio zločine i zašto. Odgovore na pitanja dobivamo na kraju romana, a upravo to čini čitatelja prikovanim uz djelo stvarajući stalnu napetost pri čitanju. Pred kraj romana

dobivamo uvid u veze, odnosno detaljnije odnose između likova. Tako saznajemo da je ubojica Kanjac (Zvonko Vučemila), a njegov motiv bio je taj što nije podnio tu nepravdu koja se dogodila, da je Grgas postao izdajica. Sam je jednom prilikom pred Remetinom rekao: „On je izda...“, a zatim zastao. Remetin je tek kasnije shvatio što je Kanjac želio reći. Želio je reći kako je Grgas ponovno prihvatio Žigrovića i dopustio mu kopanje na svojoj zemlji, iako je upravo Žigrović bio svjedok protiv njega te krivac zbog kojega je Grgas završio u zatvoru. Uz sve to, Kanjac je Grgasovu zemlju smatrao svojom jer je živio na njoj i doselio se na nju i nije mogao podnijeti da Žigrović sada kopa i pronalazi arheološka otkrića baš na toj zemlji. Kanjac je dobro poznao Žigrovića. Sedamdeset i prve godine bio je njegov potrčko, radio sve što mu je Žigrović naredio, izdao je Grgasa, bio također svjedok protiv njega, a razdvojio se od Žigrovića kada su Grgasa strpali u zatvor. Samo što je Kanjac zbog toga bio nečiste savjesti te je zato odlučio promijeniti malo izgled, pustiti bradu, doći na Serafin, pomagati Grgasovoj majci te obrađivati zemlju, odnosno raditi sve ono što Grgas nije mogao jer je on tada bio u zatvoru.

Drugi oblik ili oblik potjere je onaj u kojemu je zločincu suprostavljen voditelj istrage ili detektiv, a to su u Pavličičevim romanima Ivo Remetin, urednik crne kronike te Vlado Šoštar, poznati zagrebački inspektor. Upravo istražitelji romana vode čitatelje do počinitelja zločina, ali Pavličić vješto, vrlo zagonetno skriva počinitelja i otkriva ga pri samome kraju. Ovaj roman vrlo iznenađuje s počiniteljem zločina. Ne samo s počiniteljem, već i vrlo mudrim načinom kojim je on počinio samoubojstvo, a na prvu je izgledalo kao ubojstvo. Kanjac je naposljetku ubio sam sebe. Kako je bio izumitelj, namjestio je savršeno ubojstvo, ali je Remetin kao i uvijek dokučio da se radi o samoubojstvu. U potkrovlju Kanjčeve kuće pronašao je budilicu:

„Uz budilicu je bila povezana daščica, nešto nalik na starinsku mišolovku. Na daščici je bila opruga, baš kao na mišolovci, samo dosta jača. Od

opruge je tanka najlonska nit vodila do jednog dijela žveljarina. Bila je to starinska budilica s vidljivim zvonom i s kočnicom koja se nalazila ispod zvona i otpušta se onda kada dođe vrijeme da budilica zazvoni. Na drugoj strani opturge bila je privezana druga najlonska nit, na kraju koje se sad nije nalazilo ništa. I kad je došlo vrijeme... Bajuneta je drugom niti bila vezana uz budilicu. Budilica je bila naštimana na određeno vrijeme. Kanjac je sve to postavio, a onda je legao na postelju i čekao“ (Pavličić 2003: 224).

Time se može zaključiti kako je Pavličić ovim romanom iznenadio čitatelje. Moglo bi se reći kako ovaj roman nije pisao uobičajeno kao i ostale, odnosno učinio je istragu mnogo zanimljivijom i napetijom, a time napravio i savršeni završetak istrage.

Treći oblik ili oblik prijetnje, prema Lasiću podrazumijeva „prijeteći čin, seriju djela koji aktante stavljaju u situacije tjeskobe, nesigurnosti, straha i opasnosti“ (Lasić 1973: 91). U *Mrtvoj vodi*, počinitelj Kanjac se dosta mirno nosi sa svime kao da je i dalje uvjeren kako je zločine počinio iz opravdanih razloga. Ipak, činilo se da je sasvim smiren, ali na trenutke je odavao kao da je kriv za nešto. U jednom razgovoru s Remetinom komentirao je Žigrovićevo ubojstvo:

„Njega je ubilo – uzvratu Kanjac kao da se ne da navući na tanak led. – A sto vi imate protiv njega? – To ćete vi već doznat. Vi ste novinar, a novine istinu pišu. – Istinu? – Ono što je u njiman, s vremenom se pretvori u istinu. Opet su odlutali u nekakvu Kanjčevu filozofiju. Ili ludilo? Remetin ga iskosa pogleda. Čovjek nije imao tikove, nije pravio nagle pokrete, nisu mu oči bile nemirne. Možda uopće i nije lud. Možda samo živi život kakav je sam izabrao“ (Pavličić 2003: 104-105).

Posljednji oblik ili oblik akcije dovodi do otkrića ubojice. Čitajući romane navikli smo da je ubojica uvijek osoba koja je najmanje sumnjiva, iako je u ovome slučaju ubojica povremeno i bio sumnjiv, ali kad god i postane sumnjiv, opet Pavličić uspijeva nekako „izbiti“ toga sumnjivca kao krivca. Ipak, može se

zaključiti kako je Pavličić vrlo spektakularno izveo istragu za počiniteljem, a posebno njegov kraj, odnosno njegovo planirano samoubojstvo kojemu se nitko ne bi nadao.

Pavličić u svojim romanima redovito prikazuje socijalne razlike kao i različite društvene odnose među likovima. Upravo tom šarolikošću, Pavličić na svoj poseban, zagonetan način pleće mrežu s mnogo niti te dovodi čitatelja do napetosti kako bi što više razmišljao o tome tko bi bio pravi krivac, a većinom se pravi krivac krije uvijek iza nekog lika koji je vrlo osamljena osoba te na kojega čitatelji ne bi gotovo nikada pomislili. U ovome romanu Pavličić iznenađuje čitatelje tako što i sam ubojica biva ubijen i to od svoje ruke, na vrlo intrigantan način. Stoga, roman *Mrtva voda* može se izdvojiti kao jedan od boljih Pavličićevih kriminalističkih romana.

4.2. Zmijska serenada (2005)

4.2.1. Sadržaj djela

Kriminalistički roman *Zmijska serenada* započinje kasnonoćnim telefonskim pozivom popularne pjevačice Bernarde Kralj Ivi Remetinu. Obavještava ga da je netko na nju pucao, ali je promašio. Nije se obratila policiji jer nije željela da to dođe do medija, a znala je da je Remetin dobar prijatelj Vlade Šošlara, zagrebačkog inspektora te da će joj moći pomoći. Bernarda Kralj imala je dečka Zdravka Mijača, inače poznatoga zagrebačkog tajkuna, kamataru, a Zdravko je bio već otprije poznat Remetinu, jer je često pisao o njemu. Remetin je obavijestio Šošlara o situaciji. Otkrili su da Kraljica ima obožavatelja koji u kasne sate zove pjevačicu te ju stalno uhodi. Bio je to Milan Kukić koji ima trideset i sedam godina. Nedugo nakon atentata na Kraljicu, dogodila se eksplozija njenoga auta ispred zgrade. Žrtva je bio njezin dečko, Zdravko Mijač. Sumnjalo se da je on slučajna žrtva jer je ubijen u Kraljičinom autu, a upravo je

njezin auto vozio na servis. Na mjestu zločina pojavi se i Nela Nakić, Kraljičina najbolja prijateljica šokirana zločinom koji se dogodio.

Nakon toga, nestane Milan Kukić koji postaje glavni osumnjičenik. Šoštar govori Remetinu kako je Bernarda Kralj ipak imala neke neprijatelje u svom životu počevši od Nikole Tešanića koji ju je optužio za krađu i prodaju njegove pjesme. Nakon toga, Remetin i Šoštar odlaze kod Kukićeve majke. Saznaju da dva puta tjedno ide u streljački klub čime postaje još veći osumnjičenik, a i ima punu sobu Kraljičinih fotografija... Nadalje, Remetin i Šoštar odlaze posjetiti Mijačevu obitelj. Saznaju da je Mijač osim svoje kuće imao vikendicu na Mrežnici te garsonijeru u Zagrebu. Posjete i Mijačevu garsonijeru te pronađu žensku svjetlucavu ukosnicu (koja nije bila Kraljičina jer ona uvijek ima spuštenu kosu), puno ženske kozmetike te pušku. Zatim, Luka, Remetinov pomoćnik, saznaje više detalja o Kraljičinu životu, kako je imala ljubavnike, i to uglavnom oženjene muškarce te je zapravo željela da se to zna, valjda zbog svoje slave.

Dogodilo se još jedno ubojstvo koje je skrenulo pažnju medijima. Ubijena je ministrova žena. Remetinova žena se spominje u svakom Pavličićevu romanu i Remetin o svim zločinima razgovara s njom, ali ovoga puta je i ona bila indirektno upletena jer je bila dobra prijateljica s Bernardom Kralj. Njoj je Kraljica priznala kako je bila dužna novac kamataru Jukici i to je Remetinova žena prenijela svome mužu, a pokojni Zdravko Mijač bio je u ratu s Jukicom. Remetin i Šoštar znali su da je Mijač imao mnogo ljubavnica, ali nije im bilo na kraj pameti da je jedna od njih Nela Nikić, Kraljičina najbolja prijateljica, a to su saznali kada su u njegovoj garsonijeri pronašli videokasetu sa snimkom seksualnog odnosa Nele i Mijača. Otada, Nela postaje sumnjiva, ali i je ubijena i to većim kalibrom. Imala je zelenu maramu oko glave i nalazila se u Kraljičinim stanu pa Remetin i Šoštar sumnjaju da je meta bila Kraljica.

U međuvremenu, saznaje se kako je identificiran eksploziv, ali i da je nestručno postavljen. Dobavljač eksploziva bio je Prijić koji je prodao tri

kilograma Peru Zubaru (tri kilograma za Jukiću) te Jozi Majiću (tri kilograma za Mijača). Vrlo važna stavka je žuti kovčežić koji je Bernarda Kraj dala na čuvanje Remetinu i njegovoj ženi. Njih dvoje provale u taj kovčežić te otkriju da se u njemu nalazi sva poslovna dokumentacija Zdravka Mijača, ugovori o zajmu, gole fotografije Bernarde Kralj, audiokasete i onaj ukradeni notni zapis (koji je Bernarda Kralj ukrala Tešaniću). U međuvremenu se saznaje i kako je doministrovu ženu ubio neki provalnik.

Remetin i Šoštar i dalje traže Milana Kukića. Naposljetku, Kukić se javlja Remetinu i traži sastanak samo s njim. Remetin pristane. Kukić mu ispriča što je vidio tih noći za vrijeme atentata na Kraljicu te ubojstva Nele Nikić. Kaže da je ubojica došao pješke, a otišao taksijem. Time se saznaje kako ubojica vjerojatno nema vozačku dozvolu ili da ne posjeduje automobil. Na pogreb Zdravka Mijača ne dođe njegov sin Zlatan. Zlatan je imao sedamnaest godina i bolovao je od astme. Majka Anđelka je rekla da nije došao jer mu nije dobro. I tada su Remetin i Šoštar shvatili sve. Kako je počinitelj svih zločina Zlatan Mijač (Zmija). Inače, Mijačima je nadimak bio Zmija. Remetinova žena je kod Kraljice i Remetin se sad boji i za nju jer je Zlatan sigurno otišao ubiti Kraljicu. Dok su oni stigli, Zlatan je već bio tamo. Zlatan je Remetinu uperio revolver u glavu. Za to vrijeme, Hrastinski i Šoštar provalili su u stan te je u tom trenutku Remetin uspio savladati Zlatana. Zlatan je uhićen i pravda je zadovoljena.

4.2.2. Društveni kontekst

Pavličić u svojim romanima uvijek povezuje i detaljno opisuje zbilju i svakodnevnice, a to ne izostaje niti u ovome romanu. Ono što se događa u društvu uvijek je bilo važno za sve dobro ili loše što proizlazi iz toga. Upravo tako, u ovome romanu, Pavličić opisuje društvene probleme koji su doveli do

određenih zločina. Uglavnom, ti se zločini uvijek dotiču nekih važnih, popularnih lica sa zagrebačkih ulica.

Prema Lasićevoj podjeli, prvi oblik ili oblik istrage dotiče se na samome početku glavnom protagonisticom ovoga romana, Bernardom Kralj, tzv. Kraljicom, popularnom pjevačicom na koju je neuspješno počinjen atentat. Upravo zbog toga ona poziva Remetina da dođe kod nje da mu ispriča kako se sve dogodilo. Bernarda je naime, na prvu, poznato lice koje je imalo dosta neprijateljstava, ali bez većih sukoba, i navodno nije imala trzavica u privatnom životu. Ipak, često je mijenjala ljubavnike, imala je izvanbračno dijete, bila je s oženjenim muškarcima kojima je kvarila brakove i navodno je uživala u tome. Svaka slavna osoba želi steći popularnost i na drugim poljima u životu. Upravo takva bila je i Bernarda. Bila je i vrlo tajanstvena žena, a iako je zarađivala dosta novca, pozajmivala ga je od kamataru te je na taj način ušla u svijet podzemlja, a time stekla i neprijatelje. Dečko joj je bio Zdravko Mijač, čovjek koji je itekako bio poznat zagrebačkom podzemlju, ali i oženjen muškarac koji je imao dvoje djece, sina Zlatana koji je imao sedamnaest godina te kćer koja je imala deset godina. Remetin je dobro poznavao Mijača:

„Mijač nije bio samo tajkun, nego je bio i stalna mušterija Remetinove Crne kronike. Trgovao je povrćem na veliko, opskrbljivao je zagrebačke tržnice, a to je uključivalo i poslove s Bosnom, s Kosovom i tko zna s kim još, i ako je zamisliti kakvih je sve tu carinskih i drugih zavrzlama bilo. A posljednjih godina Mijač je proširio svoje poslove, pa se govorilo da šverca i cigarete, i ljude, a sumnjalo se da čak pomalo i reketari. Da je kamatar, to se takoreći pouzdano znalo. Sve ga to, dakako, nije priječilo da se pojavljuje u dobrim hotelima, na modnim revijama, na dobrotvornim aukcijama slika i u blizini svakojakih političara. Zdravko Mijač, dakle. On je Bernardin dečko“ (Pavličić 2003: 23).

Iz Remetinih riječi može se lako zaključiti kako je Mijač bio čovjek koji se bavio raznim kriminalnim poslovima, a unatoč tome kretao se sasvim slobodno u društvu.

Nadalje, Bernarda je znala da je on u braku, ali to joj nije smetalo. Mijačeva žena znala je da je muž vara, ali nije mogla ništa učiniti zbog svoje djece. Ovdje se dotičemo drugoga društvenog problema, tjelesnog nemorala, nepoštivanja braka, svoje žene, ali i svoje prijateljice jer je Nela Nakić, najbolja Bernardina prijateljica bila u ljubavnoj vezi upravo sa Zdravkom Mijačem. U romanu su počinjena tri ubojstva, Zdravka Mijača, Nele Nakić te ubojstvo i doministrove žene. U romanu se samo kratko spominje da je ubijena njegova žena, a on navodno nema alibi. Ipak, saznaje se kasnije da ipak ima alibi, ali nije htio uplitati svoju ljubavnicu u to jer je i ona sama bila u braku i imala vezu. Bez obzira na to, odlučila je pomoći ministru te je Luki, Remetinovu pomoćniku priznala da je te večeri kad je ubijena ministrova žena, upravo ona bila s njime.

Jedan od društvenih problema svakako je i kamataranje kojim se od svih likova najviše bavio upravo žrtva, Zdravko Mijač. Imao je cijelu poslovnu dokumentaciju o tome. A jedan od dužnika bio je i Mađarević koji mu je dugovao čak sto tisuća eura. Kraljica je dugovala novac Jukici, čovjeku koji je bio u ratu s Mijačem, ali uz to bavila se i ruletom. Iz navedenoga, može se protumačiti kako Kraljica nije bila poštena žena. Navodno je bila i u sukobu s Tešanićem. Luka je ispričao Remetinu kako je

„Tešanić kompozitor, pjevač, producent i mafijaš, sve u jednoj osobi te da je nastupao u istoj televizijskoj emisiji zajedno s Kraljicom. Tešanić je napao Kraljicu da mu je ukrala pjesmu. Pjesma se zove Ti si moj i Tešanić je tvrdio da je on njoj tu pjesmu odsvirao još prije tri godine, kad su bili u dobrim odnosima. I, sad je ona to stavila na ploču kao svoju kompoziciju. Prodala je istu melodiju i kao reklamu za dječju hranu, a to je ozbiljna lova. Kasnije je bilo strašne galame, prijetnji, sramote i tako. Tešanić je malo i proširio optužnicu, pa stao tvrditi kako mu je Kraljica ukrala cijeli svežanj nota s njegovim glazbenim notama“ (Pavličić 2003: 58-59).

Iz navedenoga može se zaključiti kako je Kraljica nemoralna žena te kako se lako „prodala“ zbog jedne pjesme, a na kraju i iz Tešanićeve tužbe, odnosno s

njegovim lažnim optužbama kako mu je ukrala „cijeli svežanj nota s njegovim glazbenim notama“, pokazuje samo koliko su ljudi daleko spremni ići te koliko im je malo dovoljno da lažima stvore još veće probleme.

Svaki od spomenutih društvenih problema dovodi na kraju do još većih, ozbiljnijih problema. Pavličić u romanu predstavlja razne društvene probleme s kojima se ljudi nose u životu. Primjerice, Luka, Remetinov pomoćnik liječeni je alkoholičar, žena Nina ga je ostavila, nadilazi mnoge kušnje i suočava se s njima okupirajući se istragom. Remetin, naime, živi sasvim normalnim, odnosno svakodnevim životom sa svojom ženom, unukom, sa svojom obitelji. Uza svoju svakodnevicu uvijek uspješno rješava počinjene zločine.

Prema Lasiću, pod drugim oblikom ili oblikom potjere, zločincu je kao i uvijek suprostavljen voditelj istrage ili detektiv. U ovome slučaju, to su Remetin i Šoštar. Inače, u svakom kriminalističkom romanu, čitatelj ima mogućnost povezivanja dokaza i zaključivanja tko je ubojica, ali u ovome romanu do samoga kraja bilo je vrlo teško zaključiti tko je ubojica počinjenih zločina. Počinitelj se saznaje tek kada to Remetin i Šoštar shvate na samome kraju romana.

Prema Lasiću, treći oblik ili oblik prijetnje podrazumijeva „prijeteći čin, odnosno seriju djela koji aktante stavljaju u situacije tjeskobe, nesigurnosti, straha i opasnosti“ (Lasić 1973: 91) U ovome djelu počinitelj je Zlatan, dečko koji ima sedamnaest godina te boluje od astme. On je gotovo u svakome trenutku sasvim smirena i ravnodušna osoba, ali vjerojatno kao i svaki počinitelj zločina, osjeća barem malu grižnju savjesti zbog počinjenoga zločina. Kada se njegovoj majci, sestri i njemu priopći smrt njegova oca, „Zlatan se odjednom zavalio na fotelji, uhvatio rukom za grlo i razjapio usta. Čulo se kako kašlje, kako mu zrak struže u grlu, dok mu je boja lica iz žute počela prelaziti u crvenu, pa u ljubičastu“ (Pavličić 2005: 84). Njegova majka je tada rekla Remetinu i Šoštaru kako Zlatan ima takvu reakciju zato što boluje od astme, ali zasigurno se taj napad dogodio zato što je ipak bila riječ o njegovom rođenom ocu, o

ubojstvu njegova oca koje je upravo on počinio, a nitko nije mogao niti zamisliti da je on počinitelj zločina.

Prema Lasiću, četvrtim oblikom ili oblikom akcije, Pavličić iznenađuje počiniteljem zločina. Naposljetku, uvijek je to lik koji se najmanje spominje u djelu, koji se najmanje analizira i istražuje i koji gotovo nikada nije sumnjiv istražiteljima, Remetinu i Šoštaru. U ovome romanu počinitelj je Zlatan, Mijačev sin, tzv. Zmija, koji ima sedamnaest godina, boluje od astme, sasvim miran dečko, netko u koga gotovo nitko ne bi posumnjao, a zapravo se iza toga mirnoga dečka krije netko tko kao i svaki čovjek ima svoju tamnu stranu, a naposljetku je i otkriva. Remetin i Šoštar shvatili su kako je Zlatan kriv jer nije došao na očev sprovod, navodno zbog ponovnog napadaja astme, a zapravo mu se pružila idealna prilika da ubije Kraljicu. Remetin i Šoštar analizirali su kako je zapravo došlo do počinjenih zločina: „Uvjeren je da mu je Kraljica uništila obitelj... – Zato ju je pokušao i ubiti. I da je one prve večeri uspio, sve bi bilo drugačije... – On je još dijete. Tresle su mu se ruke... Pa se zato vratio iste noći i stavio eksploziv pod njezin auto...“ (Pavličić 2005: 305). Smatrali su da mu je Nela bila saveznica da su možda zajedno i planirali kako da smaknu Kraljicu... Možda to nije imao neki ozbiljan oblik, nego su samo maštali zajedno o tome... I zato je Nela imala onaj memoriran broj Zlatana pod M, kao Mali. A onda je još i Nela počela mrziti Mijača jer joj je rekao da neće ostaviti Kraljicu. Remetin i Šoštar su smatrali da je Zlatan ipak dijete i da ne bi imao hrabrosti počiniti zločine da ga Nela nije podržavala. Na kraju Remetin govori Šoštaru: „- Znaš šta, krv ipak nije voda... Ako je Zdravo Mijač bio kriminalac, morao je sin nešto i od njega naslijediti... Dečko je opasan, čovječe, prava zmija!“ (Pavličić 2005: 306)

4.3. *Krvna veza* (2014)

4.3.1. Sadržaj djela

Kriminalistički roman *Krvna veza* opisuje napetu avanturu u kojoj sudjeluju urednik crne kronike Ivo Remetin te njegov prijatelj Vlado Šoštar, inspektor zagrebačke policije. *Krvna veza* kriminalistički je roman koji secira našu zbilju i svakodnevicu. To se upravo može vidjeti u temeljnom problemu tadašnjega društva na kojem počiva cijeli roman – kamatarenju. Sve počinje jedne rujanske subote kada se dogodi ubojstvo poznatoga kamatara na zagrebačkoj špici. Žrtva ubojstva je Velimir Kokot, poznati kamatar kojega su mnogi željeli ubiti. Ubijen je na terasi ugostiteljskoga objekta gdje je dolazio svake subote. Primio je metak u čelo s neke od obližnjih zgrada, odnosno s nekog prozora. Činom njegova ubojstva Remetin i Šoštar dolaze do raznih otkrića. Otkrivaju tko su profesionalni vjerovnici, dužnici te razloge zbog kojih su upali u dugove. Remetin sumnja da je jedan od počinitelja Medvidović, šef zločinačke organizacije koja je s Kokotom bila u trajnom neprijateljstvu. Šoštar otkriva da je pucano sa zgrade Assicurazioni generali iz stana Selme Petris koja tada nije bila kod kuće. Upravo je Selma pronašla pušku iz koje je pucano na stolu u svom stanu. Ključ od njezinoga stana imala je samo čistačica Barica Pernar koja je imala i sina pa je postojala mogućnost da je i on mogao ući u stan. Ubojstvo Velimira Kokota učinio je profesionalac jer mu je pucano ravno u čelo. Stoga, Remetin i Šoštar odluče otići u streljački klub u kojem je tajnica bila Snježana Beran za koju će se poslije ispostaviti da je vrlo važan lik u romanu. Ona se pojavljuje više puta, ali na vrlo zagonentan način.

Nadalje, jedan od sumnjivaca postaje sin čistačice Barice Pernar, a razlog više zbog kojega su Remetin i Šoštar sumnjali na njega, bio je taj što je upravo njezin sin u vojsci osvojio mnogo nagrada na streljačkim natjecanjima. Šoštarov pomoćnik Hrastinski pronađe Blaža Pernara te ga dovede na razgovor, ali on kaže da nije držao oružje u rukama već deset godina. Ali, upao je u dugove te je

ključ od stana Selme Petris dao Gušteru, a Gušter se isto bavio kamatarenjem. Remetin se sastao i s Medvidovićem koji je bio Kokotov smrtni neprijatelj, a svoj kamatarski posao prepustio je svome nećaku Teu Dujmoviću. Medvidović razgovara s Remetinom te mu kaže da je saznao da je ukradena kolekcionarska puška prije dva tjedna. Remetin i Šoštar odlaze u streljački klub te otkriju da je puška ukradena, ali s obzirom na način na koji je ukradena pretpostave da se nije radilo o profesionalcu. Zaključili su to zbog počinjene veće štete, nego li je za to bilo potrebno.

Dogodilo se još jedno ubojstvo. Ubijen je Teo Dujmović, Medvidovićev nećak, i to na isti način kao i Velimir Kokot. Ubijen je metkom ravno nasred čela i to usred bijelog dana na savskom nasipu. Postoje i svjedoci ubojstva koji su vidjeli da je žrtvi ukradena torbica. U torbici su se nalazili papiri o zajmovima, odnosno o kamatarenjima. Hrastinski saznaje imena dužnika. Jedan od sumnjivaca je i novinar Radoslav Jerković, inače i dobar prijatelj Selme Petris, iz čijega je stana ubijen Velimir Kokot, prva žrtva. Šoštar ispituje Jerkovića te saznaje da je bio dužan mnogo novaca Teu Dujmoviću, a uz to nije imao čvrste alibije za počinjena ubojstva. Remetin i Šoštar odluče otići u stan Tea Dujmovića, gdje su i pronašli neke papire, a ključna stvar postaje pronalazak zadužnice koja se skrivala u jednoj od kuhinjskih posuda. Bila je to zadužnica na deset tisuća eura na Dražena Ivandića. Odluče ga potražiti, ali njegova žena kaže da je otišao na nekoliko dana i da je ona sama doma s bolesnim sinom. Remetin se sjeti tajnice, Snježane Beran koja mu je još na samome početku zapela za oko. Otkrije da je njeno djevojačko prezime Ivandić i posloži sve kockice. Odluči se naći s njom priznajući joj da je saznao da je ona Draženova sestra, ali ona misli da nitko ne zna za njihov sastanak, iako on sve kaže Šoštaru. Snježana shvati da je Remetin vjerojatno saznao da je ona ubojica te odluči ubiti i njega. Snježana je ubila Kokota jer je na taj način vraćala bratov dug, ali nakon toga Teo joj nije vratio zadužnicu, iako joj je obećao pa je odlučila ubiti i njega. Na taj način zaštitila je brata i njegovu obitelj. Učinila je

to iz ljubavi. Kada se Remetin krenuo naći s njom, pucala je i na njega, ali mu je metak proletio pored uha jer ju je Šoštar spriječio u posljednji trenutak. Naposljetku, Snježana je uhvaćena, Šoštar je Remetinu spasio život, a kriminalistički roman *Krvna veza* pokazao se kao još jedan napeti krimić sa zagrebačkih ulica.

4.3.2. Društveni kontekst

Kriminalistički roman *Krvna veza* prikazuje društvo u kojem se pojavljuju zločini u kojima ubojica biva kažnjen i na kraju pobjeđuje dobro. Pavličić u ovom romanu prikazuje miran život građanina i građanki Zagreba, ali zadire dublje ispod te površine te otkriva društvene probleme zbog kojih se događaju zločini. Upravo jedan od društvenih problema, onaj koji je i danas prisutan u zbilji i svakodnevnici društva, jest kamatarenje. Kao i uvijek, novac je ono što pokreće svijet, a onaj tko ima novca, ima i moć da upravlja s društvom. Upravo to može se primijetiti čitajući ovaj roman.

Prema Lasiću, prvi oblik ili oblik istrage podrazumijeva istragu dvaju ubojstava koja se događaju u romanu. Jedno od njih je ubojstvo poznatog kamatara Velimira Kokota, a kasnije i Tea Dujmovića koji preuzima kamatarski biznis od svog ujaka Medvidovića. Pavličić spominje dva poznata kamatara, Velimira Kokota i Medvidovića oko kojih se vrti radnja. Obojica su kamatari, ali i trajni neprijatelji. Provedenom istragom otkrivaju se rodbinske veze između nekih likova te kako i zašto je uopće došlo do ubojstava. Remetin i Šoštar pronadu zadužnicu skrivenu u kuhinjskom ormariću u kući Tea Dujmovića te saznaju da glasi na ime Dražena Ivandića. Tada se Remetin sjeti kako mu je bila sumnjiva tajnica iz streljačkog kluba iz Podsuseda te kaže Luki da sazna njeno djevojačko prezime. Nakon toga saznaje da je njeno djevojačko prezime Ivandić. U tome trenutku shvati da je ona počiniteljica zločina te da je počinjenim zločinima, ubojstvima Kokota, a zatim i Tea jer joj nije oprostio

bratov dug, htjela zaštititi brata i njegovu obitelj, njegovu ženu i bolesnog nećaka. Istraga je bila vrlo napeta i čitatelj, do samoga kraja, nije mogao naslutiti kako je Snježana Ivandić počiniteljica zločina. Kao i u većini slučajeva, krivac je ona osoba na koju se najmanje sumnjalo. Stoga, pod drugim oblikom ili oblikom potjere može se zaključiti kako je i čitatelju bilo vrlo teško doći do zaključivanja i dokazivanja tko bi mogao biti počinitelj zločina. U ovome romanu tek se na samome kraju saznaje tko je počinitelj, a ponovno je Remetin ključna osoba koja ga otkriva.

Što se tiče trećeg oblika ili oblika prijetnje, u ovome obliku počinitelj pokazuje nesigurnost, opasnost i nervozu kada se nalazi u situacijama u kojima bi mogao biti otkriven ili kada se nalazi u blizini istražitelja dok se provodi istraga. Ali, Snježana koja radi kao tajnica u streljačkom klubu, ni u jednom trenutku nije pokazala nervozu ili strah. Ona se zapravo tijekom radnje romana spominje nekoliko puta i njena uloga je gotovo beznačajna te upravo zbog toga postaje još manje sumnjiva.

U romanu je opisano kako funkcionira posao kamatarenja. Luka, Remetinov pomoćnik objašnjava Remetinu kako posluje organizacija Kokot-Medvidović:

„Sve to živi pod firmom legalnog poduzetništva – tumačio je. – Kokot nominalno ima lanac pekara i picerija, Medvidović je formalno građevinski operativac. A ispod toga ide kamatarenje, iznude, droga, premda se zapravo ne zna točno koliki je čiji udio u drogi i tko što dila. Sve je počelo kao obiteljski biznis – strpljivo je govorio Luka. – Poslije se, naravno, širilo, ali je ta obiteljska jezgra ipak ostala. Braća, sestre, pašanci, nećaci, zetovi, snahe, svi su unutra. I kod Kokota i kod Medvidovića“ (Pavličić 2014: 92-93).

Upravo tako, Medvidovića je naslijedio njegov nećak, Teo Dujmović koji postaje žrtvom u romanu.

Luka opisuje Remetinu kako se poslovanje kamataranjem promijenilo kada se Teo počeo baviti kamataranjem:

„Bolje je formulirao ugovore, skratio rokove vraćanja, pooštrio sankcije...Ljudima uzimao kuće i stanove da se sve puši. Mali je postao posve bezdušan, nema ni prema kome milosti. Čak ni prema suradnicima jer njih kažnjava i odbacuje tako da kosti pucaju“ (Pavličić 2014: 117).

Remetin nakon Lukinih riječi zaključi „da je smjer kojim nećak Teo vodi dio Medvidovićeve biznisa prilično podudaran sa smjerom u kojem ide cijelo ovo društvo, pa i svijet u kojem živimo“ (Pavličić 2014: 117). Da je kamatarenje društveni problem koji svi osjećaju, dokazao je i Luka, a time i iznenadio Remetina kada mu je rekao:„- Ali, koliko je meni poznato, ti ugovori o zajmu sklapaju se tako da sve bude čisto s pravne strane... Prema tome, ako Teo izgubi glavu, sve pripada njegovim nasljednicima, u ovom slučaju majci: bude ostavinska raspava i onda se sve to lijepo...“ (Pavličić 2014: 208). Po Lukinom zaključku, dužnik nije imao razloga ubiti Tea jer kakogod, iza Tea i dalje ostaje veliki Medvidović kojemu se onda dug mora isplatiti.

Remetin i Šoštar imali su razne teorije zašto se dogodilo Kokotovo ubojstvo, a zatim i Tea Dujmovića. Jedna od njih bila je da ubojstva nisu djela organiziranoga kriminala. Jedan od policajaca dodao je kako smatra da su počinjeni zločini zapravo obračun među pripadnicima podzemlja jer je najprije ubijen Kokot, a zatim su u stanu Selme Petris bili Medvidovićeve ljudi koji su vrlo vjerojatno smaknuli Kokota, ali njihova teorija pokazala se neistinitom jer kasnije biva ubijen Teo Dujmović, a to ponovno dovodi do novih teorija.

U posljednjem obliku ili obliku akcije, Remetin i Šoštar odlaze istražiti Teov stan te otkriju da je Teo vodio vrlo ozbiljan biznis, a ključna stvar koja dovodi do Kokotove i Teove ubojice je kuverta pronađena u kuhinjskoj posudici sa zadužnicom na deset tisuća eura, a glasila je na Dražena Ivandića. Naposljetku, Remetin se sjeti tajnice Snježane Beran koja radi u streljačkom klubu i otkrije da joj je djevojačko prezime Ivandić. Napokon je shvatio tko je ubojica. Snježana je, želeći vratiti bratov dug, ubila Kokota dogovorivši se tako

s Teom i dug je time trebao biti otplaćen, ali Teu to nije bilo dovoljno. Nije joj vratio zadužnicu pa je odučila ubiti i njega. Na kraju biva uhićena zbog počinjenih zločina. Pavličić tvrdi:

„Prikazujući nasilje, krimić staje na stranu nenasilja, nasilje je u njemu uvijek užasno, a nenasilje dobro. Zato u njemu pravda redovito pobjeđuje. Opet se uspostavlja pravilo igre i ponašanja, nasilje biva prevladano i potisnuto“ (Pavličić 2008: 18-19).

U ovome romanu, Pavličić potkrepljuje svoje teorijske tvrdnje jer Šoštar i Remetin, uz svog pomoćnika Luku, ne prestaju istraživati dok ne istjeraju pravdu.

Što se tiče društva, prikazano je vrlo realistično. Pavličić u romanu vjerno prikazuje zbilju i svakodnevicu sa zagrebačkih ulica, čime prikazuje sliku društva i života suvremenosti. Krimić je vrlo realističan jer se iz njega može saznati što se događa u suvremenosti, kako ljudi žive, čime se bave. Tako se ističe jedan od većih društvenih problema koji je i sada aktualan, društveni problem kamatarenja. To jest, problem o kojemu svi sve znaju, ali prikriveno razgovaraju. Ljudi koji imaju novac oduvijek su imali moć i vjerojatno će tako uvijek biti. Time, takvi ljudi upravljaju onima koji nemaju ili onima koji uvijek trebaju novac, što naposljetku dovodi do nasilja, pa čak i ubojstava.

Iz Pavličićeva romana čovjek može sagledati realnu sliku svijeta, shvatiti koliko je kamatarenje zapravo ozbiljan problem i do čega ono može dovesti. Smatram da je Pavličić upravo to htio postići. Svaka priča ustvari ima neku vrstu pouke, pa tako i Pavličićev roman *Krvna veza* želi osvijestiti čitatelje koliko nas novac može dovesti do krajnjih granica, odnosno do prelaska tih granica. Današnje društvo vrlo lako prelazi granice i sve više postaje sposobno za prelazak granica. Iako, u krimiću Pavličić realistično opisuje ambijent, psihologiju likova, tako na neki svoj zagonetan način ubojica uvijek biva netko

tko se spominje nekoliko puta u romanu, ali Remetin uvijek ima sposobnost prepoznavanja ubojice, iako se na prvu ne čini sumnjiv.

Pavličić u svojem djelu *Sve što znam o krimiću* navodi:

„U krimiću se redovito zbiva sraz javnog i privatnog, dviju sfera koje su tako bliske, a tako različite; i zbog tog sraza krimić i jest žanr s izrazito socijalnom notom. Ako je motiv zločina u krimiću obavezno privatn, onda je motiv istrage obavezno javan. U svakom krimiću privatno i javno interveniraju jednu u drugo“ (Pavličić 2008: 117).

Upravo i u ovom krimiću Pavličić povezuje javno i privatno, a motiv zločina je privatn. Snježana je počinila zločine kako bi „otplatila“ bratov dug te zaštitila njegovu obitelj. Vrlo često se događa da se čitatelj poistovjeti s ubojicom, pokušavajući shvatiti zašto je počinio/la zločin. Kada se radi o obitelji, o ljubavi prema obitelji, svaki čovjek postaje slab, pa je čak dijelom i moguće razumjeti počinjenje Snježaninog zločina, pogotovo zato što je Teo Dujmović manipulirao njome i iskorištavao priliku koja mu se pružila. Što se tiče društvenih odrednica likova, svi Pavličićevi likovi prikazani su kao obični ljudi.

U romanu *Krvna veza* Remetin je prikazan kao lik, koji i nije samo urednik, istražitelj, već i obiteljski čovjek čime odmiče od istrage zločine te se bavi svakodnevnim problemima obiteljskoga čovjeka. Primjerice, zaokupljen je brigom snahine sestre koja mora na transplantaciju bubrega i traži snahin bubreg, iako nisu razgovarale godinama zbog obiteljskoga nasljedstva, kako to nerijetko biva u današnje vrijeme. Obitelj se često posvađa zbog nasljedstva te zbog toga ne razgovaraju godinama, a neki čak i do smrti. Remetin često razgovara sa svojom ženom o problemima, pa čak i o istrazi, te mu i ona nudi neke svoje teorije, pomažući mu u istrazi. Pavličić nam time prikazuje društvo i izvan istrage.

Važno je dotaknuti se i mjesta na kojem se odvija krimić, a to je grad Zagreb. Pavličić u svojim djelima redovito opisuje zagrebačke ulice, trgove, a dotiče se i zagrebačkog podzemlja koje se spominje i u ovome romanu.

Podzemlje je bitna odrednica kriminalističkoga romana jer je utjelovljenje kriminala, kamatarenja, ucjena, mita i korupcije. Pavličić svojim detaljnim opisima postiže još uvjerljiviji prikaz zagrebačke svakodnevice i stvarnosti. Upravo ti opisi zorno prikazuju tko je kakva osoba. Primjerice, likovi negativci uglavnom žive u neosvjetljenim, zamračenim ulicama, dok je ubojica često uvijek ona osoba kojoj se najmanje nadamo i koja živi sasvim normalnim životom, a zapravo skriva svoju tamnu stranu. Može se zaključiti kako su vrlo bitni opisi u romanu jer je društveni kontekst romana povezan sa zagrebačkim načinom života te se naposljetku grad oslobađa pojedinaca koji kvare njegovu društvenu sliku.

5. Zaključak

Nakon provedene analize triju kriminalistička romana Pavla Pavličića, *Mrtva voda* (2003), *Zmijska serenada* (2005) te *Krvna veza* (2014) dolazimo do zaključka kako su zločini gotovo uvijek potaknuti nekom društvenom situacijom. Društvo uvijek samo po sebi djeluje na okolinu i sve ono što se događa. Ono i postoji kako bi poljuljalo ravnotežu ili stabilnost života. Tako se i u Pavličićevim kriminalističkim romanima može primijetiti da su zločini doveli do poljuljane ravnoteže društva koja naposljetku, pronalaskom počinitelja uvijek ponovno dovede do stabilnosti i donekle ponovno mirnoga života. Ipak, kako tvrdi sam Pavličić: „Kad bi zločin bio stanje, on bi bio prikazan kao dio društva, pa čak i kao dio društvene ravnoteže; a takva priča onda ne bi bila krimić, nego društveni roman, ili štogod slično“ (Pavličić 2008: 40).

Pavličić se može izdvojiti kao pisac koji piše kriminalističke romane po vlastitom receptu. On u svoje romane uvodi razne likove, vrlo temeljito ih opisuje i karakterizira, kao i dijelove grada i ono što okružuje likove. Vrlo detaljno prikazuje i svakidašnjicu i zbilju te na taj način uvodi i socijalnu dimenziju u svoje krimiće.

Naslovi svih triju analiziranih kriminalističkih romana pričilino jasno reflektiraju njihov sadržaj. Svaki od njih započinje nekim opisom okoline, poput trgova, putovanja, trajekta, ili pak opisom godišnjeg doba, a završava razmišljanjima i spoznajama nekog od likova. Uglavnom je to Remetin, lik koji je u sva tri kriminalistička romana bitna stavka i bez kojega zločini ne bi bili razrješeni. Pavličić u svojim krimića uvijek ima dva ista istražitelja, Ivu Remetina, urednika crne kronike u jednim zagrebačkim novinama te Vladu Šoštaru, poznatoga zagrebačkog inspektora. Remetin je uvijek ključan lik te gotovo uvijek on otkriva počinitelja zločina. Pavličić se redovito dotiče Remetinova privatnoga života, u kojem najvažniju ulou igra njegova supruga, koja u jednome od analiziranih romana (*Zmijska serenada*), aktivnije sudjeluje i

u samom istraživanju zločina jer je povezana s metom, Bernardom Kralj, tzv. Kraljicom. Inače, Remetin o svim počinjenim zločinima raspravlja sa svojom suprugom, a ona mu pokušava pomoći da ih razriješi. Događa se to i u romanu *Mrtva voda*, kada sa gospođom Filom gleda stare fotografije i pronade jednu na kojoj se nalaze žrtve Grgas i Žigrović, ali ne uspijeva saznati tko je treća osoba na fotografiji, što se otkriva kasnije. Osim Remetina i Šoštara, u svakom od triju romana pojavljuje se raznovrsna galerija likova poput novinara, pjevačica, tajnica, ljubavnika, prevaranata, lopova, sluškinja, tajkuna, kamatarara, vjerovnika, dužnika, policajaca...

Iako su zločini u Pavličićevim romanima gotovo uvijek motivirani osobnim razlozima, Kolar navodi da su vrlo često ipak povezani i s društvenim problemima što ga vodi do zaključka da Pavličić „već gotovo pola stoljeća krimićima vjerno oslikava naličje hrvatskoga društva“ (Kolar 2020). Izvanredan je pisac kriminalističkih romana i detaljne opise svakodnevnice vješto provlači kroz počinjene zločine i istragu. Stoga, može se zaključiti kako je Pavličić odličan fenomenolog zbilje i svakodnevnice. Sva tri analizirana kriminalistička romana vrijedi svakako pročitati jer donose sliku hrvatskoga društva dvijetisućitih. Time svaki njegov krimić dobiva značajnu vrijednost i svaki od njih poseban je na svoj način.

6. Popis literature

1. Anić, Vladimir (1995) *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber
2. Bagić, Krešimir (2016) *Uvod u suvremenu hrvatsku književnost*. Zagreb: Školska knjiga
3. Juričić, Antonio (2004) *Počeci hrvatskoga kriminalističkog romana*. Republika: mjesečnik za književnost, umjetnost i društvo 60, br.1, str. 70-74
4. Juričić, Antonio (2010) *Kriminalistički žanr u hrvatskoj književnosti*, neobjavljena doktorska disertacija, Zagreb
5. Jurčić, Antonio (2010) *Kriminalistički roman (detektivski roman; roman detekcije)*. U: *Hrvatska književna enciklopedija*, sv.2: Gl-Ma. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, str. 408-409
6. Lasić, Stanko (1973) *Poetika kriminalističkog romana*. Zagreb: Liber
7. Mandić, Igor (1985) *Principi krimića: konture jednog trivijalnog žanra*. Zagreb: Mladost
8. Milanja, Cvjetko (1996) *Hrvatski roman 1945.-1990. Nacrt moguće tipologije hrvatske romaneskne prakse*, Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
9. Nemeć, Krešimir (2003) *Povijest hrvatskog romana od 1945. do 2000*. Zagreb: Školska knjiga
10. Pavličić, Pavao (2008) *Sve što znam o krimiću*. Zagreb: Ex libris
11. Solar, Milivoj (1995) *Laka i teška književnost*. Zagreb: Matica hrvatska
12. Solar, Milivoj (2017) *Što sve Pavao Pavličić zna o krimiću?* U: Kuća od knjiga: zbornik radova u povodu 70. rođendana Pavla Pavličića (ur. Cvijeta Pavlović). Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada et.al.
13. Šoljan, Antun (1955) *Prvi domaći kriminalistički roman*. Zagreb: Globus, 2., br. 63, str. 9

14. Žmegač, Viktor (1976) *Književno stvaralaštvo i povijest društva*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber

Internetske poveznice:

1. Kolar, Mario (2020) *Tko kome pomaže, tko kome odmaže*. Stav: časopis za kritiku – URL: <http://www.stav.com.hr/tekuca-kritika/mario-kolar-tko-kome-pomaze-tko-kome-odmaze-pavao-pavlicic/>, (pristup: 2.9.2020.)

2. Kvasina, Josipa (2016) *Pisac pozvan na pisanje*. Kolo 3/2016 – URL: <https://www.matica.hr/kolo/500/pisac-pozvan-na-pisanje-26332/>, (pristup:2.9.2020.)

3. Molvarec, Lana (2012) *Detektiv kao heroj svakodnevice*. Vijenac, god. 20, br. 482-483.

URL:

<http://www.matica.hr/vijenac/482/Detektiv%20kao%20heroj%20svakodnevice/>, (pristup: 28.8.2020.)

4. Molvarec, Lana (2011) *Grad i urbanitet u kriminalističkoj prozi Pavla Pavličića*. Umjetnost riječi: časopis za znanost o književnosti, 55 br. 1-2. URL - <https://hrcak.srce.hr/109079>, (pristup: 2.9.2020.)

5. Sabljić, Jakov (2016) - *Osječki krimić Pavla Pavličića*. Kolo 2/2016. URL - <https://www.matica.hr/kolo/494/osjecki-krimic-pavla-pavlicica-26151/>, (pristup: 2.9. 2020.)

Izvori:

1. Pavličić, Pavao (2003) *Mrtva voda*. Zagreb: Školska knjiga

2. Pavličić, Pavao (2005) *Zmijska serenada*. Zagreb: Mozaik knjiga

3. Pavličić, Pavao (2014) *Krvna veza*. Zagreb: Mozaik knjiga

7. Sažetak i ključne riječi

U radu se analizira društveni kontekst u odabranim kriminalističkim romanima Pavla Pavličića iz dvijetisućitih godina: *Mrtva voda* (2003), *Zmijska serenada* (2005) i *Krvna veza* (2014). Teorijsku i kontekstualnu podlogu rada čine djela Krešimira Bagića, Stanka Lasića, Igora Mandića, Lane Molvarec te Milivoja Solara, kao i Pavličićevi autopoetički iskazi iz knjige *Sve što znam o krimiću*. Na temelju radova spomenutih autorica i autora predstavljena je hrvatska književnost dvijetisućitih godina te su opisane glavne karakteristike kriminalističkih romana i povezanost tog žanra s društvenim kontekstom. Nakon prikaza sadržaja spomenutih romana, analiziran je društveni kontekst kojeg se autor u njima dotiče. Najčešće se radi o tematiziranju pojedinih društvenih zastranjenja, poput korupcije, bračnog nemoralna, kamatarenja, manipulacije lokalnih moćnika, krađe... Svime time Pavličić je ustvari oslikao naličje hrvatske svakodnevnice dvijetisućitih godina.

Ključne riječi: kriminalistički roman, Pavao Pavličić, društveni kontekst

8. Naslov i ključne riječi (na engleskom jeziku)

Title: *Social context in crime novels of Pavao Pavličić*

Key words: *crime novel, Pavao Pavličić, social context*